

ATEBE

Dinî Araştırmalar Dergisi
Journal for Religious Studies
e-ISSN: 2757-5616

ATEBE Dergisi | Journal of ATEBE

Sayı: 11 (Haziran / June 2024), 31-56

Bir Antisemit Propaganda Metni: Siyon Liderlerinin Protokolleri

An Anti-Semitic Propaganda Text: The Protocols of the Elders of Zion

Murat Kaya

Dr., Bağımsız Araştırmacı, Dinler Tarihi Bilim Dalı
Independent Researcher, Department of History of Religions
Kocaeli, Türkiye

Kitap-Murat@gmail.com

orcid.org/0000-0001-6729-278X

Makale Bilgisi / Article Information

Makale Türü / Article Types: Araştırma Makalesi / Research Article

Geliş Tarihi / Date Received: 13 Nisan / April 2024

Kabul Tarihi / Date Accepted: 29 Mayıs / May 2024

Yayın Tarihi / Date Published: 30 Haziran / June 2024

Yayın Sezonu / Pub Date Season: Haziran / June

Atıf / Cite as: Kaya, Murat. "Bir Antisemit Propaganda Metni: Siyon Liderlerinin Protokolleri".

ATEBE 11 (Haziran 2024), 31-56. <https://doi.org/10.51575/atebe.1467748>

İntihal / Plagiarism: Bu makale, iTenticate yazılımınca taranmıştır. İntihal tespit edilmemiştir/This article has been scanned by iTenticate. No plagiarism detected.

Etik Beyan/Ethical Statement: Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur/It is declared that scientific and ethical principles have been followed while carrying out and writing this study and that all the sources used have been properly cited (**Murat KAYA**).

Yayıncı / Published by: Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi / Social Sciences University of Ankara. Bu makale Creative Commons Atıf-GayriTicari 4.0 Uluslararası Lisans (CC BY-NC) ile lisanslanmıştır. This work is licensed under Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License (CC BY-NC).

Bir Antisemit Propaganda Metni: Siyon Liderlerinin Protokolleri

Öz

19. yüzyıl, Avrupa'da siyasi, sosyal ve ekonomik açıdan önemli değişikliklerin meydana geldiği bir dönemdir. Bu dönemde, bir taraftan mevcut düzenin değişmesine yönelik devrimci, özgürlükçü ve milliyetçi girişimler gerçekleşirken diğer taraftan dünyayı ve varlıkları anlamada daha önce var olan dinî bakış açısına alternatif olarak seküler bir bakış açısı gelişmiştir. Doğayı ve canlıları, akıl ve bilim yoluyla değerlendiren bu yeni bakış açısı, önce ırk teorilerini, ardından bilimsel ırkçılığı ve nihayetinde antisemitizmi ortaya çıkarmıştır. Bu dönemde Avrupa, eski ile yeni karşıtlığına dayalı bir düzen problemiyle karşılaşmıştır. Avrupa'daki yeni gelişmeler karşısında mevcut düzeni koruma taraftarı olanlar, antisemitizmi bir araç olarak kullanmıştır. Bu yaklaşım tarzı bir süre sonra Rusya'ya taşınmıştır. Çok sayıda Yahudi'ye ev sahipliği yapan, siyasi, sosyal ve ekonomik problemler yaşayan Rusya, Avrupalılarla benzer bir yöntem izleyerek antisemitizmi araçsallaştırmış ve bir propaganda metni olan Siyon Liderlerinin Protokolleri'ni üretmiştir. Bu girişim gerçekleştirilirken daha önce Avrupa'da yaygınlaşmış olan Yahudi komplosu literatüründen faydalanılmıştır. Yahudilerin Yahudi olmayanlara düzenledikleri bir komplo olarak sunulan Siyon Liderlerinin Protokolleri, dünyadaki en önemli ve en popüler antisemit propaganda metnidir. Onun bu önemi ve popülerliği, doğru zamanda ve etkili yöntemlerle sunulmasından kaynaklanmaktadır. Toplumsal bunalımların yaşandığı sıralarda korku psikolojisi üzerinden yaygınlaştırılan Protokoller, bu yöntem sayesinde pek çok insan tarafından gerçek bir metin olarak algılanmış ve onların Yahudilere yönelik bakış açısını yönlendirmiştir. Protokoller, Rusya'da monarşi karşıtlarını bastırmak ve Çar rejimini devam ettirmek amacıyla kullanılmıştır. Ancak monarşinin Bolşevikler tarafından yıkılması ve Çarın ailesiyle birlikte öldürülmesi, ABD ve Avrupa'da Bolşevizm korkusu oluşturmuş, bu korku Protokollerin bu bölgelerde yaygınlaşmasına neden olmuştur. Protokoller, ABD ve Avrupa'dan sonra hatalı bir yaklaşımın sonucunda Türkiye'de de ortaya çıkmıştır. Türkiye'nin Yahudilere yönelik yaklaşımı bu ülkelerden farklı olsa da antisemitizmin ve Protokollerin sahip olduğu anlamların kavranamaması, Türkiye'yi de haksız bir şekilde onlarla aynı kategoriye yerleştirmiştir. Türkiye'nin böyle bir kategoriye yerleştirilmesi, onun Yahudilere yönelik hoşgörülü tavrının antisemitizmin gölgesine düşmesine neden olmuştur. Bu çalışmada, Rusya'da Siyon Liderlerinin Protokolleri'ne neden ihtiyaç duyulduğu, nasıl ortaya çıktığı, içeriğinin ne olduğu, nerelerde yaygınlaştığı ve Türkiye'de hangi hataların sonucunda ortaya çıktığı sorularına cevap verilmiştir. Bu sorulara cevap verilirken Protokollerin anlamı, kapsamı ve sonuçlarının Türkiye'nin dışında olduğu, Türkiye'de bu metne ihtiyaç olmadığı ve Yahudilere yönelik eleştirilerde bu metinden kaçınılması gerektiği üzerinde durulmuş, Türk-Yahudi ilişkilerinin antisemitizminden farklı olan boyutuna dikkat çekilmek amaçlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Dinler Tarihi, Yahudi, Antisemitizm, Rusya, Siyon Liderlerinin Protokolleri.

An Anti-Semitic Propaganda Text: The Protocols of the Elders of Zion

Abstract

The 19th century was a period in which significant political, social and economic changes occurred in Europe. During this period, while revolutionary, libertarian and nationalist initiatives aimed at changing the existing order took place, on the other hand, a secular perspective developed as an alternative to the previously existing religious perspective in understanding the world and beings. This new perspective, which evaluates

nature and living things through reason and science, first gave rise to race theories, then scientific racism, and eventually antisemitism. During this period, Europe encountered an order problem based on the opposition between old and new. Those who favour preserving the existing order in the face of new developments in Europe have used antisemitism as a tool. This approach style was carried to Russia after a while. Russia, which hosted a large number of Jews and experienced political, social and economic problems, followed a similar method to the Europeans, instrumentalizing anti-Semitism and producing the Protocols of the Elders of Zion, a propaganda text. While carrying out this initiative, Jewish conspiracy literature, which had previously become widespread in Europe, was used. The Protocols of the Elders of Zion, presented as a conspiracy of Jews against non-Jews, is the most important and popular anti-Semitic propaganda text in the world. Its importance and popularity stem from the fact that it is presented at the right time and with effective methods. The Protocols, which were popularized through fear psychology during times of social crisis, were perceived as a real text by many people and guided their perspective on Jews, thanks to this method. The protocols were used to suppress opponents of the monarchy in Russia and to maintain the Tsarist regime. However, the overthrow of the monarchy by the Bolsheviks and the murder of the Tsar and his family created fear of Bolshevism in the USA and Europe, and this fear caused the Protocols to become widespread in these regions. After the USA and Europe, the protocols emerged in Turkey as a result of a faulty approach. Although Turkey's approach towards Jews is different from these countries, the failure to understand the meanings of antisemitism and the Protocols has unfairly placed Turkey in the same category as them. Placing Turkey in such a category caused its tolerant attitude towards Jews to be overshadowed by anti-Semitism. In this study, the questions of why the Protocols of the Elders of Zion were needed in Russia, how they emerged, what their content was, where they became widespread, and what mistakes they resulted from in Turkey were answered. While answering these questions, it was emphasized that the meaning, scope and consequences of the Protocols are outside of Turkey, that there is no need for this text in Turkey, and that this text should be avoided in criticisms against Jews, and it was aimed to draw attention to the dimension of Turkish-Jewish relations that is different from antisemitism.

Keywords: History of Religions, Jew, Antisemitism, Russia, Protocols of the Elders of Zion.

Giriş

19. yüzyıl Avrupa tarihinde önemli gelişmelerin meydana geldiği özel bir dönemdir. Bu dönemde insan yaşamını derinden etkileyen önemli siyasi ve ekonomik gelişmeler meydana gelmiştir. Sanayi Devrimi'nin getirdiği teknik gelişmeler, büyük üretim tesislerinin oluşmasına, şehirlerin gelişmesine ve kırsal nüfusun çalışmak için şehirlere yoğunlaşmasına neden olmuştur. Bu durum Avrupa'da bir işçi sınıfının oluşmasını sağlamıştır. Diğer taraftan sosyalizm, milliyetçilik, özgürlük ve eşitlik gibi kavramlar yayılmaya başlamış, 1830 ve 1848'te Avrupa'da devrim hareketleri yaşanmıştır. Mevcut düzenin değişmesine yönelik talepler, monarşilerin devamından yana olan gelenekçilerin savunma stratejileri geliştirmelerine neden olmuştur. Yenilik taraftarı olanları itibarsızlaştırmak ve konumlarını korumak isteyen eski düzen

tafaftarları gerçekte var olmayan suçlamalara başvurmuştur.¹ Bu sırada Avrupa'da gelişen seküler dünya görüşü, insanları ve diğer canlıları anlamada yeni bir bakış açısının gelişmesini sağlamıştır. Dinî metinlere dayalı bir dünya tasarımı yerine doğa ve akıldan hareketle bir dünya tasarımı ortaya koyan Avrupalılar, Yahudilere yönelik bakış açılarında ırkçı bir tavır sergilemiş ve bu tavır antisemitizmi ortaya çıkarmıştır. Avrupa'da yüzyıllardır dinî bir öteki olarak algılanan Yahudiler, bu andan itibaren ırkî bir öteki olarak algılanmıştır.² Tehlikeli, aşağı ve değişime kapalı bir ırkın mensubu olarak görülen Yahudiler, sarsıntı içinde olan devletlerin yaşadığı siyasi, ekonomik ve sosyal krizlerin sebebi olarak gösterilmiş ve baskıya maruz kalmıştır. Böyle bir kriz durumunda olan Rusya tarafından bu krizi aşmak amacıyla Avrupa'daki antisemit ve Yahudi komplosu literatürden faydalanılarak Siyon Liderlerinin Protokolleri adlı bir metin üretilmiş ve bu metin üzerinden Yahudiler suçlu bir öteki ilan edilmiştir.³

Rusya'dan sonra Avrupa ve ABD'ye ulaşan Protokoller, Yahudilere yönelik antisemit söylemlerin merkezi olmuştur. Bu bölgelerde önemli bir etki oluşturan Protokoller, daha sonra Türkiye'ye ulaşmıştır. Türkiye, Yahudilere yönelik Rusya, Avrupa ve ABD'den farklı bir tutum içerisinde olmasına rağmen Protokoller bazı entelektüeller tarafından Türkçeye çevrilmiş ve Yahudilere yönelik eleştirilerde kaynak olarak kullanılmıştır. Bu kullanım, Rusya, Avrupa ve ABD'de Yahudilerin karşılaştığı antisemit tutumun Türkiye'de de gerçekleştiği algısını oluşturarak gerçeklerden uzak ve yanlış bir kanaat oluşmasına neden olmuştur. Siyon Liderlerinin Protokolleri, dünyadaki en popüler ve en önemli antisemit metin olmasına rağmen Türkiye'de birkaç yetersiz ve yüzeysel çalışma dışında⁴ ele alınmadığı gibi söz konusu çalışmalarda, Türk-

¹ Dieter Groh, "The Temptation of Conspiracy Theory, or: Why Do Bad Things Happen to Good People? Part II: Case Studies", *Changing Conceptions of Conspiracy*, ed. Carl R. Graumann - Serge Moscovici (New York: Springer-Verlag, 1987), 27-28.

² Murat Kaya, *Cumhuriyet Dönemi Türk Entelektüel Çevresinde Yahudi İmajı* (Kayseri: Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2024), 1-3.

³ Leon Poliakov, "The Topic of the Jewish Conspiracy in Russia (1905-1920), and the International Consequences", *Changing Conceptions of Conspiracy*, ed. Carl R. Graumann - Serge Moscovici (New York: Springer-Verlag, 1987), 107.

⁴ Siyon Liderlerinin Protokolleri'ni konu edinen üç çalışma bulunmaktadır. Bu çalışmalardan ikisi, Rıfat N. Bali tarafından yapılmıştır. Bali, "Siyon Önderlerinin Protokolleri-Düzmece Bir Kitap Örneği" adlı çalışmasında, Protokollerin ortaya çıkışından ve sahte oluşundan kısaca bahsettikten sonra Türkiye'de Protokoller hakkında yapılan yayınların bibliyografyasını vermiştir. Bali, "The Protocols of the Elders of Zion in Turkey" adlı çalışmasında ise Protokollerin hangi zaman aralıklarında yayımlandıkları, siyasette ve basında nasıl yer aldıkları hakkında kısa bilgiler vermiştir. Bali bu çalışmalarında, Protokollerin Türkiye'de yayımlanma sürecini antisemit bir tavır olarak değerlendirerek hatalı bir yaklaşım sergilemiştir. Konuyla ilgili diğer çalışma, Mesut Mezkit tarafından kaleme alınan "Siyonizmin Siyon Protokolleri" ile "Dünya Hakimiyeti Düşüncesi" adlı çalışmadır. Çalışmasında Protokollerin doğru olduğunu kabul eden yazar, düşüncelerini büyük ölçüde Sergei Nilus'a dayandırmıştır. Yazar, çalışmasında, Protokollerin neden ve nasıl ortaya çıktığı konusunda herhangi bir bilgi vermezken

Yahudi ilişkilerinin antisemitizmden farklı olan yönü ayırt edilmek yerine daha da karmaşıklaştırılmış ve bu durum meselenin gerçek boyutunun göz ardı edilmesine neden olmuştur. Bu çalışmada, Siyon Liderlerinin Protokolleri'nin neden ortaya çıktığı, nasıl yaygınlaştığı ve Türkiye'deki etkilerinin neler olduğu üzerinde durulacaktır. Böylelikle, hem önemli bir antisemit metin incelenecek hem de yapılan hatalara dikkat çekilerek Türkiye'nin antisemitizmin kapsamı dışında olduğu vurgulanacaktır.

1. Rusya'nın Yahudi Politikası ve Protokollere Duyulan İhtiyaç

19. yüzyılda, Rusya, teknik ve üretim açısından Avrupa'nın gerisinde kalmıştır. Gıda kıtlığı, toprak sorunları, vergi mağduriyetleri, köylü isyanları ve soyluların memnuniyetsizliğine Kırım Savaşı gibi ağır sonuçları olan savaşların da eklenmesi Rusya'yı zor durumda bırakmıştır.⁵ Diğer taraftan Avrupa'da ortaya çıkan sosyalizm, milliyetçilik ve liberalizm gibi kavramlar Rusya'yı etkisi altına almış, pek çok Yahudi bu kavramların ortaya çıkardığı düşünceler etrafında örgütlenmiştir.⁶ Bu yüzyılda Rusya, dünyanın en büyük Yahudi nüfusuna sahip olmuştur. 1897'deki nüfus sayımına göre, Yahudi nüfusu 5,2 milyona ulaşmıştır. Bu sayı, dünyadaki tüm Yahudi nüfusun neredeyse yarısına, Rusya nüfusunun ise yüzde 4'ünden biraz fazlasına denktir.⁷ Böyle bir ortamda Rusya, Yahudileri bir problem olarak algılamış ve bunu ortadan kaldırmak için yoğunlaşan baskı politikaları benimsemiştir.

19. yüzyılın ortalarında tahta çıkan II. Aleksandr (ö. 1881), iktidarının ilk yıllarında Yahudilere yönelik liberal bir politika benimsemiştir. II. Aleksandr, 1856'da kanton sistemini kaldırarak Yahudilerin avukat ve hâkim olmalarının ve okullarda onlarla ilgili derslerin okutulmasının önünü açmıştır. 1862'de Yahudilere toprak satın alma hakkı vermiş, 1874'te Yahudilerin de Ruslarla aynı sürede eşit haklarla askerlik yapmasını sağlamıştır. Aleksandr'ın Yahudilere yönelik bu politikası, 1870'lerin sonlarına doğru değişmiştir. 1877-1878 Osmanlı-Rus

çalışmanın ilerleyen bölümlerinde farklı konu başlıkları oluşturarak asıl konudan uzaklaşmıştır. Aşırı genelleyici ve taraflı bir üslup benimseyen yazar, konu hakkındaki pek çok bilimsel kaynağı göz ardı ederek hem üslup hem de bilgi bakımından bilimsel bir çalışmadan beklenmeyecek bir yaklaşım sergilemiştir. Bk. Mesut Mezkit, "Siyonizmin Siyon Protokolleri" ile 'Dünya Hakimiyeti' Düşüncesi", *Yeni Fikir Dergisi* 6/13 (21 Aralık 2014), 69-92; Rifat N. Bali, "Siyon Önderlerinin Protokolleri-Düzmece Bir Kitap Örneği", *Toplumsal Tarih* 21 (1995), 49-53; Rifat N. Bali, "The Protocols of the Elders of Zion in Turkey", *The Global Impact of The Protocols of the Elders of Zion A Century- Old Myth*, ed. Esther Webman (New York: Routledge, 2011), 220-228.

⁵ Abraham Ascher, *Kısa Rusya Tarihi*, çev. Alogan (İstanbul: Say Yayınları, 2020), 146-154.

⁶ Benjamin Pinkus, *The Jews of the Soviet Union: The History of a National Minority* (New York: Cambridge University Press, 1998), 39.

⁷ Heinz-Dietrich Löwe, "Anti-Semitism at the Close of the Czarist Era", *Hostages of Modernization: Studies on Modern Antisemitism 1870-1933/39 Austria - Hungary - Poland - Russia*, ed. Herbert A. Strauss - Werner Bergmann (Berlin: Walter de Gruyter, 1993), 2/1189.

savaşının başlaması, Rusya'da milliyetçiliği yükseltmiş, bu durum Rus olmayanlara yönelik olumsuz bir bakış açısının gelişmesine neden olmuştur. Önceleri Yahudi haklarının iyileştirilmesini savunan *Kievlıyanın*, *Golos* ve *Vilensky Vestnik* adlı yayın organları, savaşın etkisiyle milliyetçiliğe doğru evrilerek Yahudi karşıtı bir tutum benimsemiştir. Ünlü edebiyatçı Fyodor Dostoyevski (ö. 1881) gibi entelektüeller, Yahudilerin Rus köylüsünü sömürdüğünü, 1877-1878 savaşı sırasında Rus ordusunun gıda ihtiyacını karşılayan Yahudi şirketlerinin de bu sömürünün göstergesi olduğunu söylerken sanayileşme ile ekonomik durumlarının kötüleştiğini gören Rus toprak ağaları, Rusya'daki kapitalist sistemin temsilcileri olarak Yahudileri göstermiş ve faaliyetlerinin kısıtlanması talebinde bulunmuştur. Bu durum II. Aleksandr'ın Yahudilere yönelik politikalarını etkilemiştir. Ancak II. Aleksandr, Yahudilere yönelik değişen politikalarını tam olarak hayata geçiremeden, 1881'de suikast sonucunda öldürülmüştür. Çar II. Aleksandr döneminde uygulanan liberal politikalar, oğlu III. Aleksandr (ö. 1894) döneminde terk edilmiştir. Muhafazakâr ve otoriter bir yönetim anlayışını benimseyen III. Aleksandr, Rus olmayanlara yönelik baskıcı bir politika benimsemiştir.⁸

III. Aleksandr, tahta çıktığında, sayıları çoğalmış, Batı'dan gelen sosyalizm ve milliyetçilik gibi düşüncelerin etkisi altında kalmış bir Yahudi nüfusla karşılaşmıştır. İnançları, yaşam tarzları ve ideolojileri Ruslardan farklı olan bu nüfus hakkında, III. Aleksandr'ın danışmanı Konstantin Pobedonostsev (ö. 1907) bir çözüm önerisi sunmuştur. Bu çözüm önerisine göre, Rusya sınırları içindeki Yahudilerin bir kısmı din değiştirmeye zorlanacak, bir kısmı göç ettirilecek, diğerleri ise öldürülecektir. Diğer taraftan içinde Yahudi devrimcilerin de bulunduğu *Halk İradesi* hareketinin Çar II. Aleksandr'ı öldürdükten sonra III. Aleksandr'a düzenlenen suikastı üstlenmesi, III. Aleksandr'ın Yahudilere yönelik baskıcı politikalar uygulamasını tetiklemiştir. Bunun yanı sıra Rus halkının Yahudilere öfke duyması, 15 Nisan 1881'de Yahudilere yönelik bir pogrom (şiddet olayı) başlatmıştır. Elizavetgrad'da başlayan olaylar, 26-28 Nisan'da Kiev ve Zhmerinka'ya, 1 Mayıs'ta Aleksandrovsk'a, 3-7 Mayıs'ta Odessa'ya ve 13 Aralık 1881'de Varşova'ya yayılmıştır. Bu saldırılar nedeniyle birçok Yahudi, ABD'nin New York eyaletine ve Osmanlı İmparatorluğu'nun Filistin bölgesine göç etmiştir. Kalan Yahudiler ise zorluklar yaşamaya devam etmiştir. III. Aleksandr'ın tahtta kaldığı süre boyunca Yahudilere kısıtlamalar getiren altmış beş yasa çıkarılmıştır. Bu kapsamda, 1882'de Yahudileri köylerden ve kasabalardan uzaklaştırmayı amaçlayan *Mayıs Yasaları* çıkarılmıştır. 1887'de Yahudileri yüksek öğretimde sınırlandıran eğitim yasaı çıkarılmıştır. 1889'da Yahudileri avukatlıktan men eden hukuk yasaı çıkarılmıştır. 1892'de çıkarılan belediye yasaı ile Yahudilerin yerel yönetimlere katılımı sınırlandırılmıştır. 1893'te çıkarılan yeni bir yasayla Yahudilerin Rusların belirlediği isimler dışında isim kullanması yasaklanırken 1894'te yapılan düzenlemeyle de pasaportlarında Yahudilerin dış görünüşlerini belirten ifadelerin yer

⁸ Kezban Acar, *Orta Çağ'dan Sovyet Devrimi'ne Rusya* (İstanbul: İletişim Yayınları, 2014), 288-295.

alması kararlaştırılmıştır. Yahudilere yönelik kısıtlayıcı politikalar, III. Aleksandr'ın oğlu II. Nikolay (ö. 1918) döneminde devam etmiştir. II. Nikolay döneminde Yahudilere kısıtlamalar getiren elli yasa çıkarılmıştır.⁹

1894'de çıkarılan kanunla pek çok Yahudi için gelir kapısı olan içki ticareti, devlet kontrolüne alınmıştır. 1896'dan itibaren özel meyhanelerin yerini devlet kontrolündeki meyhaneler almıştır. Bu sayede içki satışından veya han ve pansiyon işletmeciliğinden kazanç elde eden pek çok Yahudi, geçim kaynaklarından mahrum kalmıştır. Bunun yanı sıra Yahudilerin toprak sahibi olması ve tarımla uğraşması sınırlandırılmıştır. Hükümetin içki satışını iki yüz bin Yahudi'ye kapatması, taşradaki hanlardan elde ettikleri gelir kaynaklarını ellerinden alması ve tarımsal faaliyetlerini sınırlandırması binlerce Yahudi'nin şehir merkezlerine göç etmesine neden olmuştur. Bu durum, Yahudilerin yaşadığı yerlerde işçi sınıfının ve yoksulluğun hızlı bir şekilde artmasını sağlamıştır. 1894-1898 yılları arasında yardıma muhtaç Yahudi ailelerin sayısı önceki yıllara göre yüzde 27 oranında artış gösterirken 1897'de mesleği olmayan Yahudi oranı, bazı yerlerde yüzde 50'nin üzerine çıkmıştır. Odessa, Vilna, Minsk, Kovno gibi şehirlerde yardım başvurusunda bulunan Yahudi oranı ise yüzde 40'a ulaşmıştır. 1897'de Yahudilere hukuk alanında getirilen önceki kısıtlamalar devam ettirilirken Yahudi doktorların kamu kurumlarında çalışması yasaklanmış ve özel muayenehane açmalarına da kısıtlama getirilmiştir. 1898-1899'da çıkarılan kanunla da özellikle tıp ve hukuk fakültelerine yönelik Yahudi öğrencilerin bu fakültelem girmeleri zorlaştırılmıştır.¹⁰

Bütün bu problemler ve kısıtlamalar, Yahudilerde Hristiyan toplumuna ve mevcut yönetim sistemine entegrasyon yerine kendi kaderlerini tayin etme düşüncesini geliştirmiştir. Bu doğrultuda Yahudiler, siyonizm, sosyalizm ve liberalizm gibi akımlar yoluyla örgütlenerek içinde buldukları durumdan kurtulmaya çalışmış, *Am olam* (Dünya Halkı), *Bund* (Genel Yahudi İşçi Partisi), *Zionist Socialist Workers Party* (Siyonist-Sosyalist İşçi Partisi) ve *Socialist Workers Party* (Sosyalist İşçi Partisi) ve *Jewish People's Party* (Yahudi Halk Partisi) adlı partiler etrafında örgütlenmiştir.¹¹ Rusya'nın yaşadığı sorunları aşamayan Çarlar, otoriterleşmeye ve Yahudileri ötekileştirmeye devam ettikçe sorunlar çözülmekten uzaklaşmıştır. Ülke ekonomisi gittikçe daha kötü hale gelirken yönetim anlayışı da sorgulanmaya başlanmıştır. Böyle bir ortamda hem yönetimi ayakta tutabilmek hem de onun temellerini sarsan milliyetçilik, sosyalizm, özgürlük ve

⁹ Şir Muhammed Dualı, *Çarlık Rusyasında Yahudiler (Sosyo-Politik, Tarihi ve İnanç Boyutlarıyla)* (Ankara: Divan Kitap, 2016), 111-134; Pinkus, *The Jews of the Soviet Union: The History of a National Minority*, 23-27.

¹⁰ S. M. Dubnow, *History of the Jews in Russia and Poland: From the Accession of Nicholas II Until the Present Day* (USA: Varda Books, 2001), 3/22-28.

¹¹ Pinkus, *The Jews of the Soviet Union: The History of a National Minority*, 40-42.

eşitlik gibi kavramları Yahudi komplosuyla ilişkilendirerek gözden düşürmek amacıyla bir propaganda aracına ihtiyaç duyulmuştur.

2. Protokollerin Avrupa'daki Kaynakları

Siyon Liderlerinin Protokolleri, 1864'te Maurice Joly (ö. 1878) tarafından III. Napolyon'u eleştirmek için Brüksel'de kaleme alınan *Dialogue aux Enfers entre Machiavel et Montesquieu* (Machiavelli ve Montesquieu Arasında Cehennemdeki Diyalog) ile 1868'de Hermann Goedsche (ö. 1878) tarafından Berlin'de kaleme alınan *Biarritz* adlı eserden intihal edilerek oluşturulmuştur.¹² Protokoller hakkındaki bu gerçek, *The Times* gazetesinin İstanbul muhabiri Philip Graves'in (ö. 1953) ulaştığı bilgilerle ispatlanmıştır. Philip Graves, İstanbul'da, Bolşeviklere yenildikten sonra mülteci olarak gelen monarşi yanlısı bir Rus'la tanışmıştır. Graves'in Bay X olarak bahsettiği bu kişi, yine İstanbul'da mülteci olarak yaşayan eski Okhrana¹³ mensubu bir Rus subaydan birkaç eski kitap satın almıştır. Daha önce Protokoller hakkında araştırma yapmış olan Bay X, kitaplardan bir tanesinin Protokollerle benzerlik taşıdığını fark etmiş ve onu Graves'e getirmiştir. Graves, üzerinde *Joli* adı yazan ancak kimliği tam olarak belli olmayan bu kitabın kime ait olduğunun incelenmesi için British Museum'a göndermiştir. Burada yapılan incelemelerde kitabın 1864'te Maurice Joly adlı Fransız bir avukat tarafından III. Napolyon yönetimini eleştirmek için yazıldığı, Protokollerin de bu kitaptan intihal edildiği ortaya çıkmıştır.¹⁴ Graves, bu gelişmeyi, *The Times* gazetesinde, 16, 17, 18 Ağustos 1921'de yayımladığı makalelerle okuyucularına duyurmuştur. Çok ses getiren bu makaleler, daha sonra *The Truth about the Protocols. A Literary Forgery* (Protokoller Hakkında Gerçek. Edebî Bir Sahtecilik) başlığıyla broşür olarak yayımlanmıştır.¹⁵

Protokollerin bir diğer kaynağı olan *Biarritz*, Yahudiler hakkında olumsuz imajlar ve komplolar içeren bir romandır. *Biarritz*'in yazarı Hermann Goedsche, Prusya'da bir postanede çalışırken 1848 Alman Devrimi'nin ardından önemli bir demokratik politikacı olan Benedict Waldeck'i (ö. 1870) itibarsızlaştırmak için sahte belgeler düzenlediği gerekçesiyle işten atılmış daha sonra ise hükümetin muhbiri ve ajanı olmuştur. Goedsche, *Biarritz*'de anlattığı Prag mezarlığı sahnesinde, Yahudilerin borsaya müdahale etmek, ulusal borçları arttırmak, topraklara el koymak, gazeteleri kontrol etmek, siyasi partilere hâkim olmak, proletarya oluşturmak, kiliseyi yok etmek, orduyu yıkmak, uluslararası çatışmayı kışkırtmak gibi girişimlerde bulunduğunu anlatmıştır. Goedsche'nin bu bölümdeki tasvirleri, romanı okuyanlar üzerinde büyük bir etki

¹² Kurt Schubert, *Yahudi Tarihi*, çev. E. Derya Yamaner (İstanbul: Runik Kitap, 2021), 115.

¹³ Çarlık karşıtı hareketleri takip eden istihbarat servisi.

¹⁴ Norman Cohn, *Warrant for Genocide: The Myth of the Jewish World Conspiracy and the Protocols of the Elders of Zion* (London: Serif, 2005), 78-80.

¹⁵ Hugo Valentin, *Antisemitism: Historically and Critically Examined*, çev. A. G. Chater (London: Victor Gollancz Ltd, 1936), 175.

oluşturmuştur. Roman, 1869'da Kuzey Almanya eyaletlerinde, 1871'de ise tüm Alman topraklarında yayılmıştır. Romanın mezarlık bölümünün Rusça tercümesi, 1872'de St. Petersburg'da ve 1876'da Moskova'da yayımlanmıştır. 1881'in temmuz ayında, Fransız dergisi *Le Contemporain*'de bir metin haline getirilerek yayımlanmıştır. 1887'de Theodor Fritsch'in (ö. 1933) *Catechism for Antisemites* (Antisemitler İçin İlmihal) adlı eserinde ve Fransa'da *La Russe juive* adlı antisemit antolojide, 1893'te ise Avusturya dergisi *Deutsch-sozialen Blätter*'de yayımlanmıştır.¹⁶

3. Protokollerin Komplotik İçeriği

Siyon Liderlerinin Protokolleri, dünyaya yönelik bir Yahudi komplosu olarak kaleme alınmıştır. Protokoller, yirmi dört maddeden oluşmaktadır. Bu maddelerde, Yahudilerin, Fransız Devrimi'ni gerçekleştirerek hürriyet, eşitlik ve kardeşlik gibi yanılıcı sözleri yaygınlaştırdıkları, koyun sürüsü olarak gördükleri Hristiyanları bilimsel teorilerle kandırdıkları, Darwinizm, Marksizm ve Nietzscheizm gibi akımları ürettikleri, masonları, sosyalistleri, anarşistleri himaye ettikleri, basını kontrol ettikleri ve ellerindeki altın sayesinde ekonomik krizler çıkardıkları anlatılmaktadır. Bu düşünceler, her şeye hâkim olan ve her şeyi gizlilik içinde yapan bir komplo üslubuyla anlatılmaktadır. Yahudilerin her şeye hâkim oldukları, gizli bir plan doğrultusunda dünya egemenliklerini hedefledikleri, mevcut düzenin ve düzenin koruyucusu olanların düşmanı oldukları mesajı verilmektedir. Bu üslup bir taraftan Yahudileri kötücül güçlerle ilişkilendirirken diğer taraftan Yahudilerin dünyadaki en güçlü millet olduğu ve diğer milletleri yenilgiye uğratabilecek yeteneklere sahip olduğunu ima etmektedir.¹⁷ Bu ima, Yahudi olmayanlarda Yahudilere yönelik korku ve nefret uyandırmayı amaçlamaktadır.

Protokollerde üzerinde durulan ve Yahudilerin kötücül özellikleriyle ilişkilendirilen konular, Rusya'nın Protokollerin üretildiği sıralarda zorluk yaşadığı konulardır.¹⁸ Bu konular ifade edilirken Yahudiler özellikle masonlukla ilişkilendirilerek Fransız Devrimi'nden sonra yaygınlaşan Yahudi-mason komplo teorisine başvurulmuştur. Masonluktaki aydınlanmacı ve liberal düşünceler, 18. yüzyılda baskı altında olan Yahudiler için bir sığınak olduğundan bazı Yahudiler masonluğa yönelmiştir. 1789'da Fransız Devrimi gerçekleşip mevcut düzen yara aldığında Katolik kilisesinin öncülük ettiği muhafazakârlar, Fransız Devrimi'nin Yahudiler ve masonlar tarafından gerçekleştirildiğini iddia etmiştir.¹⁹

¹⁶ Stephen Eric Bronner, *A Rumor About the Jews: Reflections on Antisemitism and the Protocols of the Learned Elders of Zion* (New York: St. Martin's Press, 2000), 82-83; Cohn, *Warrant for Genocide: The Myth of the Jewish World Conspiracy and the Protocols of the Elders of Zion*, 41-42.

¹⁷ Will Durant - Roger Lambelin, *Yahudi Tarihi ve Siyonist Liderlerin Protokolleri*, çev. Sami Sabit Karaman (İstanbul: İnkılâb Yayınları, 1992), 105-185.

¹⁸ Löwe, "Anti-Semitism at the Close of the Czarist Era", 2/1203.

¹⁹ Helmut Reinalter, *Masonluk*, çev. Kâzım Özdoğan (İstanbul: Kırmızı Kedi Yayınevi, 2017), 107.

Masonluğun, Katolik olmayan İngiltere’de ortaya çıkması, Katolik kilisesini şüphelendirmiştir. Papa XII. Clemens (ö. 1740), 28 Nisan 1738’de yayımladığı *In Eminentiori* adlı fermanla masonluğu sapkın ilan etmiştir. Gerekçe olarak da masonluğun din ve mezhep farkı gözetmeyerek dinsel tarafsızlığa neden olduğu, gizli faaliyetlerde bulunduğu ve papanın bildiği ancak açıklamak istemediği somut nedenler gösterilmiştir. Rahip Abbé Gaultier (ö.?), 1746’da masonları, bütün mezhepleri doğal din bayrağı altında toplamak ve din karşıtı komplo kurmakla suçlarken bir başka rahip Abbé Larudan (ö.?), 1747’de yayımlanan *Les Francs-Maçons Écrasés* (Ezilmiş Masonlar) başlıklı eserinde, masonları, özgürlük ve eşitlik aracılığıyla insanları her türlü otoriten kurtarmakla suçlamıştır. Aydınlanma düşüncesi ve masonluk zaman içerisinde yaygınlaşmaya başladığında kilisenin eleştirileri de artmıştır. Yahudi-mason komplosunu ilk defa gündeme getiren Aachenli Dominiken Greinemann (ö.?), 1778’de verdiği vaazda, İsa’yı mason Yahudilerin çarmıha gerdiğini, Hirodes ve Pilatus’un üstat mason olduğunu, İsa’ya ihanet eden Yahuda İskariot’un da İsa’ya ihanet etmeden önce mason olduğunu iddia etmiştir. Greinemann’ın bu iddiaları Aachenluların masonluğa öfke duymasında önemli bir etki oluşturmuştur.²⁰

Fransız Cizvit Abbé Barruel (ö. 1820), 1797’de yayımlanan *Mémoires pour servir à l’histoire du Jacobinisme* (Jakobenizmin Tarihine Hizmet Edecek Anılar) adlı eserinde, Fransız Devrimi’nin arkasında, Hristiyanlığa savaştan açan aydınlanma düşünürleri, monarşiye karşı mücadele eden masonlar ve dini, yönetimi ve toplumsal düzeni reddeden illuminati mensuplarının olduğunu iddia etmiştir. Floransalı Yüzbaşı Simonini (ö.?), 1806’da Abbé Barruel’e gönderdiği mektupta, yayımladığı eserinden ötürü Barruel’i tebrik ettikten sonra komplocu organizasyonları anlatırken Yahudileri hesaba katmamasından dolayı eleştirmiştir. Simonini’ye göre, Yahudiler, sofistler, masonlar, illuminati mensupları ve jakobenlerle birlikte Hristiyanlığı yok etmeyi ve bir dünya devleti kurmayı amaçlamıştır. 1807’de kurulan *Zur Aufgehenden Morgenröthe* adlı Frankfurt mason locası, Nazilerin ortaya çıktığı döneme kadar gerçekleşen karşı devrimci propagandada önemli rol oynamıştır. Bu locanın çoğunluğunun Yahudilerden oluşması, Yahudi locası denilerek alay edilmesine ve Napolyon savaşları sırasında vatana ihanetle suçlanmasına neden olmuştur. Daha sonraki tarihlerde Yahudi-mason komplosuna sosyalizm de eklenmiş ve sosyalizmin masonluğun ürünü olduğu iddia edilmiştir. Papa IX Pius (ö. 1878), 1864’te yayımladığı *Syllabus Errorum* adlı fermanda, sosyalizm, panteizm, rasyonalizm, mezhepler arası hoşgörü, liberalizm ve masonluğu şiddetle kınamıştır.²¹

Cizvit Nicolas Deschamp (ö. 1872), 1874’te (ölümünden sonra) yayımlanan *Les Sociétés secrètes et la société ou Philosophie de L’Histoire Contemporaine* (Gizli Topluluklar ve Toplum veya

²⁰ Reinalter, *Masonluk*, 100-101; Rogalla von Bieberstein, “The Story of the Jewish-Masonic Conspiracy, 1776-1945”, *Patterns of Prejudice* 11/6 (1977), 2-3.

²¹ Bieberstein, “The Story of the Jewish-Masonic Conspiracy, 1776-1945”, 3-5; Reinalter, *Masonluk*, 108-109.

Çağdaş Tarih Felsefesi) adlı eserinde Barruel ve papa ile benzer düşünceler ileri sürmüş ve komplo teorisini daha da detaylandırmıştır. Önceki papaların tutumunu devam ettiren Papa XIII. Leo (ö. 1903), 1884'te *Humanum Genus* adlı fermanı yayımlayarak masonluğun şeytanın krallığı için çalıştığını iddia etmiştir. Fransız antisemitizminin öncüsü Édouard Drumont (ö. 1917), 1885'te yayımlanan *La France Juive* (Yahudi Fransa) adlı eserinde, Yahudileri devrimden yararlananlar, illuminatinin kurucusu Adam Weishaupt'u da Yahudi olarak tanımlarken Fransız Başpiskoposu Léon Meurin (ö. 1895), 1893'te yayımlanan *La Franc-Maçonnerie Synagogue de Satan* (Masonluk Şeytanın Sinagogu) adlı eserinde, Baruel, Simonini ve Frankurt mason locasından hareketle masonluğun Yahudi suretinde ortaya çıktığını iddia etmiştir.²² 18. ve 19. yüzyıl boyunca işlenen bu komplo teorileri, Siyon Liderlerinin Protokolleri'ne giden süreci hazırlamıştır. Yahudileri ve masonları kötülükle ilişkilendiren ve mevcut düzenin yıkıcısı olarak gösteren bu düşünceler, Protokollerde işlenmiştir.²³

4. Protokollerin Ortaya Çıkışı

Siyon Liderlerinin Protokolleri, 1897-1898'de, Alfred Dreyfus²⁴ adlı bir Yahudi'nin sahte delillerle casusluk suçlamasıyla yargılandığı sıralarda, Rus istihbaratı tarafından Paris'te üretilmiştir.²⁵ Protokoller, Okhrana'nın yabancı şube müdürü olan Piyor Rachovsky'nin (ö. 1910) gözetiminde üretilmiştir. Yurtdışındaki muhalifleri takip edip onlar hakkında sahte belgeler üreten Rachovsky, Fransa'da, 1892'de *Jean Prével* takma adıyla *Anarchism and Nihilism* (Anarşizm ve Nihilizm) adlı bir kitap kaleme almış ve Protokollerde ele alınan konuların önemli bir kısmına değinmiştir.²⁶ Rachovsky, Paris'te bulunduğu sıralarda, Juliette Adam'ın (ö. 1936) siyasi meselelere ev sahipliği yapan salon toplantılarına katılmıştır. Édouard Drumont'un da müdavimlerinden olduğu bu toplantılarda, Fransız istihbaratçılarla ve Maurice Joly'nin kitabıyla tanışmıştır. Rachovsky, 1902'de de başta Fransız hükümet çevreleri olmak üzere yurtdışındaki kamuoyunu, Rusya'da devrimci hareketlere karşı çıkan bir halk gücü olduğu konusunda bilgilendirmiştir. Rachovsky, bu karşı çıkışın bir göstergesi olarak *The Patriotic League*

²² Bieberstein, "The Story of the Jewish-Masonic Conspiracy, 1776-1945", 5.

²³ Reinalter, *Masonluk*, 115.

²⁴ 1894'te, Fransız ordusunda görev yapan Alfred Dreyfus adlı Yahudi, askeri sırları Almanlara satmakla suçlanmış ve yargılanmıştır. Sahte delillerle suçlu bulunan Alfred Dreyfus, Fransız sömürgeci olan Şeytan Adası'na hapsedilmiştir. Alfred Dreyfus, 1899'da yapılan yeni yargılamayla serbest bırakılmış ve 1906'da tamamen aklanmıştır. Kamuoyunda Dreyfus Olayı olarak bilinen bu yargılama süreci, Avrupa'da antisemitizmin ve siyonizmin gelişmesine katkı sağlamıştır. Bk. Sara E. Karesh - Mitchell M. Hurvitz, *Encyclopedia of Judaism* (New York: Infobase Publishing, 2006), 122-123.

²⁵ Cohn, *Warrant for Genocide: The Myth of the Jewish World Conspiracy and the Protocols of the Elders of Zion*, 113.

²⁶ Bronner, *A Rumor About the Jews: Reflections on Antisemitism and the Protocols of the Learned Elders of Zion*, 88-89.

(Vatanseverler Birliği) adlı bir örgüt kurmuş ve kendi ürettiği posterleri halk arasında yaygınlaştırmaya çalışmıştır.²⁷

Protokollerden Rusya’da ilk defa bahseden Mikhail Menshikov (ö. 1918) olmuştur. Menshikov, 1902’de kaleme aldığı bir makalede, Protokollerini sahtekarlık ürünü olarak tanımlarken Protokoller hakkındaki ilk yayın 1903’te *Znamia* gazetesinde, Pavel A. Krushevan (ö. 1909) tarafından yapılmıştır. Protokolleri, *Program for the Conquest of the World by the Jews* (Dünyanın Yahudiler Tarafından Fethi Programı) başlığıyla okuyucularına duyuran Krushevan, Protokollerin *World Union of Freemasons and Elders of Zion* (Dünya Masonlar ve Siyon Liderleri Birliği) adlı toplantıların Fransızca orijinalinden yapılan Rusça çevirisi olduğunu iddia etmiştir.²⁸ Protokollere asıl şöhretini kazandıran mistik yazar Sergei Nilus (ö. 1929), 1905’te ikinci baskısı yapılan *The Great in the Little or Antichrist as an Imminent Possibility. The Confessions of an Orthodox Believer* (Küçükteki Büyük veya Yakın Bir Olasılık Olarak Deccal. Bir Ortodoks Müminin İtirafı) adlı eserinin son kısmında Protokollere yer vermiştir.²⁹ Protokolleri, karanlığın doğaüstü güçlerinin ve onların dünyevi müttefiklerinin, ışığın güçlerine karşı mücadelelerindeki gizli stratejisi olarak tanımlayan Nilus, Protokolleri 1901’de bir arkadaşından aldığını, orijinal metnin 33. dereceli siyon temsilcileri tarafından imzalanan el yazmasının Fransa’daki üst düzey bir mason liderden alındığını iddia etmiştir. Daha sonraki yıllarda ise Yahudilerin dünyayı fethetme planı doğrultusunda Basel’deki Birinci Siyonist Kongrede Theodor Herzl (ö. 1904) tarafından sunulduğunu iddia etmiştir.³⁰ Nilus, eserini ve Protokolleri, Çarlığın ihtiyaç duyduğu bir zamanda yayımlamıştır. 1904-1905’te Japonya’yla yapılan savaşın kötü bir şekilde sonuçlanması, ulusal bir meclisin kurulması, ifade özgürlüğü ve bireysel özgürlüklerin güvence altına alınması yönünde büyük bir baskı oluşturmuştur. Eylül 1905’te ülke çapında yapılan genel grev, Hükümeti boyun eğmeye zorlamış ve ekim ayında Çar, isteksiz bir şekilde modern liberalizmin ilkelerine dayalı bir anayasa vaat eden bir manifesto yayımlamıştır.³¹

Nilus’un yayını, demokrasiyi Yahudi çıkarlarıyla ilişkilendirmesi, *Alliance Israélite Universelle* teşkilatı ile Yahudi öz savunma birliklerinin oluşturduğu korkuyu haklı çıkarması nedeniyle Rus sarayındaki muhafazakâr grubun lideri Büyük Düşes Elisabeth Feodorovna’nın (ö. 1918) dikkatini çekmiştir. Ardından Protokollerin bir nüshası Çar II. Nikolay’a sunulmuştur. Protokolleri memnuniyetle kabul eden II. Nikolay, orada anlatılanların doğru olduğunu ve 1905’te

²⁷ Hadassa Ben-Itto, *The Lie That Wouldn’t Die: The Protocols of the Zion* (London: Vallentine Mitchell, 2005), 176-197.

²⁸ Michael Hagemester, *The Perennial Conspiracy Theory Reflections on the History of The Protocols of the Elders of Zion* (New York: Routledge, 2022), 5.

²⁹ Valentin, *Antisemitism: Historically and Critically Examined*, 166-167.

³⁰ Hagemester, *The Perennial Conspiracy Theory Reflections on the History of The Protocols of the Elders of Zion*, 6.

³¹ Cohn, *Warrant for Genocide: The Myth of the Jewish World Conspiracy and the Protocols of the Elders of Zion*, 120.

gerçekleşen monarşi karşıtı olayları Yahudilerin planladığını ifade etmiştir. II. Nikolay ve eşi, Moskova'nın tüm kiliselerinde broşürden alıntılar içeren bir vaaz verilmesini emretmiş ve broşürün sağcı gazetelerde yayınlanmasını desteklemiştir. Protokoller, Rus halkının Rusya'nın 1905'te Japonya'ya yenilmesinin arkasında Yahudilerin ve masonların olduğunu ve kitlesel grevleri Yahudilerin desteklediğini düşünmesinde etkili olmuştur. 1905-1906 yılları arasında Rusya'da, grevler, anarşist hareketler ve ekonomik sorunları örtmek amacıyla yaklaşık 3.000 antisemit kitap ve broşür yayımlanmış ve Çar da bu girişimlere 12 milyon rubleden fazla katkıda bulunmuştur. Yine bu dönemde, Çar'ın destekçisi olan ve Çar tarafından da desteklenen *Kara Yüzler* hareketinin organizasyonunda Yahudilere yönelik yüzden fazla pogrom gerçekleştirilmiştir.³² Kara Yüzler hareketinin bir uzantısı olan *Rus Halkı Birliği*, Yahudilerin sadece Hristiyanlara değil tüm Yahudi olmayan halklara düşman olduğunu ve dünya hakimiyetini amaçladığını iddia ederek Protokollerin yaygınlaştırılmasına önemli katkılarda bulunmuştur.³³

Rus Halkı Birliği'nin bir üyesi olan Georgy Butmi (ö. 1919), 1906'da *The Enemies of the Human Race: Protocols Extracted from the Secret Archives of the Central Chancellery of Zion* (İnsan Irkının Düşmanları: Siyon Merkezi Şansölyeliğinin Gizli Arşivlerinden Çıkarılmış Protokoller) başlığıyla Protokolleri yayımlamıştır. 1911 ve 1912'de Nilus'un eseri yeniden basılmıştır. Birinci Dünya Savaşı'nın başlamasıyla Protokollerin etkisi daha da artmıştır. Savaşın getirdiği ahlaki çöküş, ekonomik sarsıntı ve siyasi devrim, Protokollerin iddialarını haklı çıkarmak için yeterli gerekçeler olmuştur. Birçok Yahudi bu savaşta hayatını kaybetmiş olsa da savaşın arkasında Yahudilerin olduğu düşüncesi ağırlık kazanmıştır. Nilus'un eseri, Birinci Dünya Savaşı başladıktan sonra da itibar görmüş ve 1917'de *He Is Near, He Is Hard by the Door!* (Yakında, Kapının Yanında) başlığıyla genişletilmiş bir baskısı yayımlanmıştır.³⁴ Bu sırada yönetime muhalif olan Bolşevikler, Temmuz 1917'de zayıf bir hükümet darbesi gerçekleştirmiştir. Fakat yönetimin Lenin'in (ö. 1924) Almanlarla iş birliği yaptığını kanıtlarıyla halka açıklaması, darbeyi başarısızlığa uğrattığı gibi Bolşeviklere yönelik de tutuklama kararı çıkarılmıştır. Lenin kararın ardından Finlandiya'ya kaçarken Yahudi kökenli Troçki (ö. 1940) tutuklanmıştır. Bolşevikler bu başarısız girişimden kısa süre sonra daha iyi bir şekilde organize olarak 7 Kasım 1917'de başarılı bir darbe gerçekleştirmiştir.³⁵

³² Bronner, *A Rumor About the Jews: Reflections on Antisemitism and the Protocols of the Learned Elders of Zion*, 91-94.

³³ Laura Engelstein, *The Resistible Rise of Antisemitism: Exemplary Cases from Russia, Ukraine, and Poland* (Massachusetts: Brandeis University Press, 2020), 34.

³⁴ Bronner, *A Rumor About the Jews: Reflections on Antisemitism and the Protocols of the Learned Elders of Zion*, 97; Cohn, *Warrant for Genocide: The Myth of the Jewish World Conspiracy and the Protocols of the Elders of Zion*, 73-74.

³⁵ Richard Pipes, *Komünizm'in Kısa Tarihi*, çev. Orhan Düz (İstanbul: Gelenek Yayıncılık, 2005), 46-47.

Bolşeviklerin yönetimi ele geçirmesi, ülkeyi iç savaşa götürmüştür. Çar yanlısı Beyaz Ordu ile Bolşevik yanlısı Kızıl Ordu, ülke hakimiyeti için kanlı bir savaşa girmiştir. Bu sırada Yahudiler, kendilerine zulmeden Çar yanlısı Beyaz Ordu yerine kurtuluş ümidi vaat eden Kızıl Ordu yanında yer almıştır. 1918'de Çarın ailesiyle birlikte Yekaterinburg'da öldürülmesi ve devam eden süreçte Bolşeviklerin savaşı kazanması, Bolşevik devriminin arkasında Yahudilerin olduğu ve Protokollerde ifade edilen gizli planların hayata geçirildiği düşüncesini ortaya çıkarmıştır.³⁶ Aralarında Yahudilerin de bulunduğu Bolşeviklerin monarşiyi yıkması ve devleti tamamen ele geçirmesi, Avrupa'da ve Amerika'da bir Bolşevizm korkusu oluşturmuştur. Bu korku, Protokollerin bu bölgelerde ilgiyle karşılanmasını sağlamıştır.³⁷

5. Bolşevik Tehdidi ve Protokollerin ABD ve Avrupa'da Yayılışı

Siyon Liderlerinin Protokolleri, Rusya'da önemli bir etki oluşturduktan sonra Bolşevizm hakkında benzer endişeler taşıyan ülkelerde de yayılmaya başlamıştır. Protokoller, radikalizm, anarşizm, casusluk ve Bolşevizm korkusu yaşayan ABD'de, 1918'de devlet kademesine dağıtıldıktan sonra 1919'da kamuoyuyla paylaşılmıştır. 1920'de ise Boston ve New York'ta yayımlanmıştır. Özellikle Henry Ford'un (ö. 1947) *The Dearborn Independent* adlı yüksek tirajlı gazetesinde, 1920-1927 arasında yayımladığı makale dizisi, Protokollerin tanınırlığını daha da arttırmıştır. Ford, buradaki makalelerinden bazılarını daha sonra *The International Jew: The World's Foremost Problem*³⁸ (Uluslararası Yahudi: Dünyanın En Önemli Sorunu) başlığıyla kitap olarak yayımlamıştır. Protokollerin ABD'de hızlı bir şekilde yayılmasından endişelenen Amerikan Yahudi Komitesi Başkanı Louis Marshall (ö. 1929), Eylül 1921'de yaptığı açıklamada³⁹, Protokollerin her

³⁶ Cohn, *Warrant for Genocide: The Myth of the Jewish World Conspiracy and the Protocols of the Elders of Zion*, 126; Bronner, *A Rumor About the Jews: Reflections on Antisemitism and the Protocols of the Learned Elders of Zion*, 105.

³⁷ Paul Hanebrink, *A Specter Haunting Europe: The Myth of Judeo-Bolshevism* (The United States of America: The Belknap Press of Harvard University Press, 2018), 29.

³⁸ Henry Ford bu eserinde, Siyon Liderlerinin Protokolleri'nden alıntılar yaparak kişisel kanaatlerini ifade etmiştir. Ford'a göre, Protokoller, gerçektir. Böl ve yönet anlamına gelmektedir. Protokollerin amacı, Yahudi olmayanları yok etmek değil boyunduruk altına almaktır. Radikal, kapitalist ve anarşist akımları Yahudiler icat etmiş ve liberalizmi Yahudiler yaygınlaştırmıştır. Rus Çarının devrilmesinden ve ölümünden Yahudiler sorumludur. Bolşevik devrimi, Yahudi ırkını üstün kılmayı amaçlamıştır. Almanya ve özellikle ABD, Yahudilerin kontrolü altındadır. Dünyadaki bütün devletlerin sırrı, Yahudilerin elindedir. Bk. Henry Ford, *Yahudi Enternasyonal*, çev. Mert Akcanbaş (İstanbul: Destek Yayınevi, 2013), 115-169.

³⁹ Amerikan Yahudi Komitesi, 1921'de yayımladığı bildiriye, Siyon Liderlerinin Protokolleri'nin uydurma olduğunu gerekçeleriyle açıklamıştır. Komiteye göre, Protokoller, Alman ve Rus antisemitizmine dayanmaktadır. Protokoller üreten, ajan provokatör yetiştirmeyi adet hâline getirmiş Rus devletidir. Protokollerin yaygınlaşmasında rol oynayan Nilus ve arkadaşları, Rus bürokrasisine çalışan, Yahudileri ezme ve devletin liberalleşmesini engellemek isteyen kişilerdir. Bolşevizm'in sorumlusu Yahudiler değildir. Yirmi kişilik Bolşevik kabinesinde sadece Troçki ve Sverdlof Yahudi'dir. Bk. American Jewish

kulüpte, her sosyal alanda dağıtıldığı, her gazetede yer aldığı ve her kongre üyesinde bulunduğunu ifade etmiştir.⁴⁰

Protokoller, İngiltere’de *King's Printer* olarak bilinen *Eyre & Spottiswoode* adlı yayınevi tarafından 1920’de *The Jewish Peril* (Yahudi Tehlikesi) başlığıyla yayımlanmıştır. British Museum’dan Sergei Nilus’un yayını temin eden yayınevi, 30.000 adetlik bir baskı yapmış ve bu baskı birkaç ay içinde tükenmiştir. İngiltere’de o sıralarda Bolşevizm’in İmparatorluğu yok edip dünyayı ele geçirmeye çalışan Prusya ordusunun ve Yahudi finansörlerinin şeytani bir eseri olduğuna dair yaygın bir kanaat oluşmuştur. 1920'nin başında, Rusya'ya Bolşevizm'i beşiğinde boğmak için müdahale çağrısında bulunan Savaşta Sorumlu Devlet Bakanı Winston Churchill (ö. 1965), Batı'ya karşı dünya çapında kasıtlı ve derinlemesine tasarlanmış bir komplo olduğunu, Decall'in müjdesini yaymak için Bolşeviklerle ittifak kuran ateist Yahudilerin şeytani bir plan yürüttüğünü iddia etmiştir. Aynı yıl ikinci ve üçüncü baskısı yapılan Protokoller, aşırı sağcılar, üst düzey kabine üyeleri ve tanınmış kişiler arasında yaygınlık kazanmıştır. Protokoller, Fransa'da, cumhuriyet karşıtı *Action Française* üyeleri, sağcı kralcılar ve Katolik gelenekçiler tarafından gündeme getirilmiştir. Ekim 1920'de, Yahudi-mason komplo teorisyeni Ernest Jouin (ö. 1932), Protokollerin ilk Fransızca çevirisini kapsamlı yorumlarla hem *Revue Internationale des Sociétés Secrètes* dergisinde hem de *Le Péril Judéo-Maçonnique* adlı ayrı bir derlemede yayımlamıştır.⁴¹ İtalya’da Cizvit dergisi *Civiltà Cattolica*, 1921’de yayımladığı bir makalede Protokollerden bahsetmiş, Bolşevizm’in, plütokratik egemenliğini genişletmek ve Hristiyanlardan yararlanmak için çalışan eski Yahudilik olduğunu ifade etmiştir.⁴² Protokoller, İspanya’da ise 1936’daki iç savaş sırasında faşist *Falange* hareketi tarafından gündeme getirilmiştir.⁴³ İç savaş, Yahudilere ve masonlara yönelik bir savaş olarak sunan faşistler, kendi gazetelerinde Yahudi hükümetinin olağanüstü gücü ve kurnazlığıyla ilgili yayınlar yapmıştır. Bu yayınlar, General Franco’ya sempati duyan çevrelerde ilgiyle karşılanmıştır. Geniş bir takipçi kitlesi olan Peder Coughlin’in (ö. 1979) takipçileri arasında, İspanya Cumhuriyeti’ne ait güçlerin Siyon Liderlerinin silahlı gücü olduğuna dair yaygın bir kanaat oluşmuştur.⁴⁴

Siyon Liderlerinin Protokolleri, Rusya dışında en fazla Almanya’da etkili olmuştur. Protokoller, Almanya’ya, Almanların Birinci Dünya Savaşı’ndaki yenilgiden utanç duyduğu ve

Committee, *The "Protocols," Bolshevism and the Jews: An Address to Their Fellow-Citizens* (New York: American Jewish Committee, 1921), 5-12.

⁴⁰ Hagemester, *The Perennial Conspiracy Theory Reflections on the History of The Protocols of the Elders of Zion*, 8.

⁴¹ Hagemester, *The Perennial Conspiracy Theory Reflections on the History of The Protocols of the Elders of Zion*, 9-10.

⁴² Hanebrink, *A Specter Haunting Europe: The Myth of Judeo-Bolshevism*, 29-30.

⁴³ Bronner, *A Rumor About the Jews: Reflections on Antisemitism and the Protocols of the Learned Elders of Zion*, 112.

⁴⁴ Cohn, *Warrant for Genocide: The Myth of the Jewish World Conspiracy and the Protocols of the Elders of Zion*, 268.

yenilginin sorumluluğunu uluslararası bir Yahudi komplosuna attığı bir dönemde, Rus göçmenler tarafından getirilmiştir. 1918'den itibaren Berlin ve Münih'teki milliyetçi ve antisemit çevrelerde Protokollerin farklı versiyonları dolaşmaya başlamıştır. Bu versiyonlardan birini Dietrich Eckart (ö. 1923), Thule Cemiyeti'nden elde ettiği fonlarla kurduğu *Auf gut deutsch* adlı gazetesinde, 10 Ekim 1918'de yayımlamıştır. Bu yayından kısa süre sonra 9 Kasım'da Yahudi gazeteci Kurt Eisner (ö. 1919) öncülüğünde Münih'te bir sosyalist devrim gerçekleşmiştir. Bu devrim sırasında diğer sağcı gruplar gibi Aryan ırkçılığını savunan Thule Cemiyeti'nin üyelerinin de öldürülmesi, Yahudilere yönelik öfkeyi ve Protokollere yönelik ilgiyi arttırmıştır. Üç yüz yaşlı ve bilge adamdan oluşan bir Yahudi grubunun Bolşevizm aracılığıyla işçileri kendisine çekip Aryanları bölmeye çalıştığını düşünen Thule Cemiyeti, Yahudi Bolşeviklerle savaşmak için gamalı haç sembolü olan *Bund Oberland* adlı bir paramiliter teşkilat kurmuştur. Ardından işçileri kendi tarafına çekebilmek amacıyla Ocak 1919'da *Deutsche Arbeiterpartei*'yi (Alman İşçi Partisi) kurmuştur. Partinin kurulduğu yıl Nilus'un 1911'deki baskısı Almancaya çevrilmiştir. Protokoller, 1920'de antisemit yayıncı Ludwig Müller von Hausen (ö. 1926) tarafından *Die Geheimnisse der Weisen von Zion* (Siyon Bilgelerinin Sırları) adıyla yayımlanmıştır. Kitapta, üç yüz Yahudi yaşlıdan oluşan bir grubun 1897'de Basel'de Siyonist hareketin kongresi için toplandığı, halka açık toplantılarda Filistin'de bir Yahudi devleti kurulması konuşulurken gizli toplantılarda Yahudilerin dünyaya egemen olmasının konuşulduğu ve kitabın da bu konuşmaların tutanaklarını içerdiği iddia edilmiştir. Kitap, yayımlandığı yıl çok satanlar listesine girerken bir yıl önce kurulan parti, *Nationalsozialistische Deutsche Arbeiterpartei*'ye (Nasyonal Sosyalist Alman İşçi Partisi) dönüştürülmüştür. Zamanla Hitler'in liderlik koltuğuna oturacağı bu parti, Siyon Protokollerine özel bir önem vermiştir. Protokoller, Almancaya çevrildikten kısa süre sonra Nazi propagandasında yer almaya başlamıştır. Protokollerin en önemli savunucusu, 1918'de Protokollerin bir kopyasını Rusya'dan Almanya'ya getirdiği söylenen Nazi Partisi'nin baş ideoloğu Alfred Rosenberg (ö. 1946) olmuştur.⁴⁵

Rosenberg, 1923'te kaleme aldığı *Die Protokolle der Weisen von Zion und die jüdische Weltpolitik* (Siyon Liderlerinin Protokolleri ve Yahudi Dünya Siyaseti) adlı eserinde, Protokollerin çevrilmesinden duyduğu memnuniyeti şöyle ifade etmiştir:

Milyonlarca Avrupalının gözünü açtı... Milyonlar birdenbire bu kitapta günümüzün başka türlü açıklanamayacak pek çok olgusunun açıklamasını buldular; bu olgular özünde artık

⁴⁵ Hagemester, *The Perennial Conspiracy Theory Reflections on the History of The Protocols of the Elders of Zion*, 10; David Redles, "The Turning Point: The Protocols of the Elders of Zion and the Eschatological War between Aryans and Jews", *The Paranoid Apocalypse: A Hundred-Year Retrospective on The Protocols of the Elders of Zion*, ed. Richard Landes - Steven T. Katz (New York: New York University Press, 2012), 112-117.

tesadüf değil, görünüşte amansız bir mücadeleye kilitlenmiş sınıfların, partilerin ve halkların liderleri arasındaki gizli iş birliğinin sonucu gibi görünüyor: artık sırları açığa çıktı.⁴⁶

1924'te *Hammer Verlag* yayınevi tarafından Theodor Fritsch'in editörlüğünde Protokoller yayımlanmıştır.⁴⁷ Ertesi yıl ise en üst düzeyde dile getirilmiştir. Adolf Hitler (ö. 1945), 1925'te yayımlanan *Mein Kampf* (Kavgam) adlı eserinde, Yahudileri eleştirirken Protokollerden de bahsetmiştir. Protokollerin doğru bilgiler ihtiva ettiğini düşünen Hitler, o sıralarda *Gazette de Francfort*'un Protokollerin sahte olduğunu ispatlamaya çalıştığını, oysa gerçeğin böyle olmadığını ifade etmiştir. Hitler'e göre, Protokoller, Yahudi milletinin karakterini ve davranış tarzını açıkça ortaya çıkarmıştır. Bunu anlamak için son yüzyılın tarihi olaylarını Protokollerin ışığında gözden geçirmek yeterlidir. Böyle yapıldığında hem Protokollerin gerçekliği hem de Yahudi basınının neden yaygara kopardığı anlaşılacaktır. Çünkü Protokoller herkes tarafından her gün okunduğunda, Yahudi tehlikesinin önü alınmış olacaktır.⁴⁸

1929'da Naziler, Protokollerin telif haklarını satın almıştır. *Eher Verlag* adlı Nazi yayınevi, 1934'te Protokolleri yayımlayarak 150.000 adetlik satış elde etmiştir. Protokollerin Almanya'da yaygınlaşması konusunda en önemli katkı, Julius Streicher (ö. 1946) tarafından sağlanmıştır. Protokolleri "doğru olmasaydı yayımlanmazdı" diyerek meşrulaştıran Julis Streicher, *Der Stürmer* gazetesinde, 1933-1941 arasında, Protokollerle ilgili on dokuz baş makale ve pek çok başka yazı yayımlamıştır. Streicher bu yazılardan başka Protokollerle ilgili müstakil yayınlar da yapmıştır. Toplamda 2 milyon satış tirajına ulaşan özel baskılardan biri, *World Conspirators: The Secrets of the Elders of Zion Revealed* (Dünya Komplocuları: Siyon Büyüklerinin Sırları Açığa Çıktı) başlığıyla yayımlanmış ve Nazilerin 1936'da Nürnberg'deki yıllık mitinglerinde de gündeme gelmiştir. Eher Verlag, 1939'da Protokolleri yeniden yayımlamıştır. Yirmi bir sayfalık yeni bir giriş yazısında, Protokollerden sekiz pasaj alıntılanmış ve Yahudilerin Almanya'daki faaliyetlerinin Protokollerde anlatılanları doğruladığı ifade edilmiştir. *Der Stürmer* gazetesi ise İkinci Dünya Savaşı'nın başlangıcından hemen sonra yayımladığı makalelerde, Almanya'nın Yahudilerin dünya hakimiyeti planlarına karşı çıktığını, bunun sonucunda da Yahudilerin harekete geçtiğini ifade etmiştir. Protokoller, savaş boyunca Almanya'nın gündeminde kalmaya devam etmiştir. Eher Verlag'ın 1943'te parti içi eğitim için yayımladığı *Der Jude als Weltparasit* (Bir Dünya Paraziti Olarak Yahudi) adlı eserde, Protokollerden on kısa alıntı yapılmış ve Protokollerin Joly'nin eserinden

⁴⁶ Hagemester, *The Perennial Conspiracy Theory Reflections on the History of The Protocols of the Elders of Zion*, 10.

⁴⁷ Esther Webman, "Introduction - Hate and Absurdity: The Impact of The Protocols of the Elders of Zion", *The Global Impact of The Protocols of the Elders of Zion A Century- Old Myth*, ed. Esther Webman (New York: Routledge, 2011), 4.

⁴⁸ Adolf Hitler, *Kavgam* (İstanbul: Anonim Yayıncılık, 2021), 216-217.

hareketle üretildiği kabul edilmiştir.⁴⁹ Nazi propaganda bakanı Joseph Goebbels (ö. 1945), 13 Mayıs 1943'te günlüğüne kaydettiği notta, Protokollerin ilk yayımlandıkları günkü kadar güncel olduklarını, Yahudiliğin dünya egemenliğine yönelik çabasını olağanüstü bir tutarlılıkla gösterdiklerini, eğer gerçek değillerse dahi bir yorumcu tarafından kaleme alınmış olduklarını ve Hitler'in onların tamamen gerçek olduğunu düşündüğünü ifade etmiştir.⁵⁰

6. Protokollerin Türkiye'deki Etkisi

Rusya'dan sonra Batı'daki ülkelerde yayımlanan Siyon Liderlerinin Protokolleri, bir süre sonra Türkiye'de de yayımlanmaya başlamıştır. Protokoller, ilk defa Cevat Rifat Atilhan (ö. 1967) tarafından 1934'te Millî İnkılap dergisinde *Beni İsrail Hükemasının Protokollerine Ait İfşaat* başlığıyla yayımlanmıştır.⁵¹ Ardından 1943'te Sami Sabit Karaman (ö. 1957) tarafından *Yahudi Tarihi ve Siyon Önderlerinin Protokolleri* başlığıyla, Roger Lambelin'in (ö. 1929) Rusçadan Fransızcaya çevirdiği *Les Protocoles des Sages de Sion* adlı kitaptan Türkçeye çevrilmiştir.⁵² Necip Fazıl Kısakürek (ö. 1983), 1946'da Büyükdoğu dergisinde yayımlanan *Yahudilik ve Masonluk Sırrı: 1* başlıklı yazısıyla Protokolleri değerlendirmiş ve onların Yahudiler hakkında doğru bilgiler ihtiva ettiğini ifade etmiştir.⁵³ Cevat Rifat Atilhan, 1948'de Sebilürreşad dergisinde yayımlanan *Siyonizm Protokolleri* başlıklı yazısında, Protokolleri tekrar gündeme getirmiş ve Protokollerde anlatılanların doğru olduğunu, yaşanan olayların Protokollerde anlatılanları doğruladığını ifade etmiştir.⁵⁴

Protokoller, 1961'de Salih Özcan'ın *Siyonizmin Gayeleri*, 1963'te Ziya Uygur'un *Tevrat'a Göre Siyonizm'in Ana Prensipleri ve Protokoller*, 1968'de İsmail Hakkı Yılanlıoğlu'nun *Üç Büyük Tehlike Siyonizm-Komünizm-Farmasonluk*, Şahap Tan'ın *Yahudileri Tanıyalım*, 1971'de Kemal Yaman'ın *Millet Düşmanlarının İhanet Planları (Belgeler)*, 1976'da Ziya Uygur'un *Tarih Boyunca Devrimler İhtilâller ve Siyonizm*, 1977'de Hikmet Tanyu'nun (ö. 1992) *Tarih Boyunca Yahudiler ve Türkler*⁵⁵, 1978'de Cemal Anadol'un *Siyonizmin Oyunları (Yahudinin Cihan Hakimiyeti Ülküsü)*, 1986'da Ali Uğur'un *Dünya Siyonist Kongreleri ve Türkiye*, 1991'de Mustafa Müftüoğlu'nun *Yalan Söyleyen Tarih Utansın*, 1992'de

⁴⁹ Randall L. Bytwerk, "Believing in 'Inner Truth': The Protocols of the Elders of Zion in Nazi Propaganda, 1933-1945" 29 (2015), 213-222.

⁵⁰ Saul Friedländer, *Nazi Almanyası ve Yahudiler: İmha Yılları (1939-1945)*, çev. Ali Selman (İletişim Yayınları, 2016), 2/517.

⁵¹ Cevat Rifat Atilhan, "Beni İsrail Hükemasının Protokollerine Ait İfşaat", *Millî İnkılâp* 2 (1934), 12-13.

⁵² Hikmet Tanyu, *Tarih Boyunca Yahudiler ve Türkler* (İstanbul: Elips Kitap, 2005), 1/317.

⁵³ Necip Fazıl Kısakürek, "Yahudilik ve Masonluk Sırrı: 1", *Büyük Doğu* 49 (1946), 16.

⁵⁴ Cevat Rifat Atilhan, "Siyonizm Protokolleri", *Sebilürreşad* 1/7 (1948), 105-106.

⁵⁵ Hikmet Tanyu, siyonistlerin, Yahudilerin Protokollerin gerçek olduğunu şiddetle reddettiklerini ancak dünyada meydana gelen olayların Protokollerdeki esaslara uygun olduğunu hatta Osmanlı İmparatorluğu ve Türkiye Cumhuriyeti'nde oynanan oyunlara da uygun olduğunu ifade etmiştir. Bk. Tanyu, *Tarih Boyunca Yahudiler ve Türkler*, 1/317.

Mustafa Akgün'ün *Yahudinin Tahta Kılıcı* adlı eserlerinde yayımlanmıştır.⁵⁶ Siyon Liderlerinin Protokolleri, sadece entelektüel alanda değil siyasette ve medyada da yer bulmuştur. Millî Görüş mensubu Yasin Hatipoğlu, 1982'de Millî Gazetede yazdığı yazılarda, İsrail'in işgalci faaliyetlerinin Protokollerde anlatılanları doğruladığını ifade ederken Zaman gazetesinden Mustafa Özcan, 1993'te, Türkiye gazetesinden Ali Güler ve Mustafa Necati Özfatura, 1996'da yazdıkları yazılarla Protokollerin doğru olduğunu ifade etmiştir.⁵⁷

Protokollerin yayımlanmasıyla ilgili bu bilgileri veren Rifat N. Bali, Protokollerin yayımlanmasını bir antisemit tutum olarak değerlendirmekte ve metnin kendisi ile yayımlayanları aynılaştırarak hatalı bir yaklaşım sergilemektedir. Metin, antisemit bir metin olsa da metni Türkiye'de yayımlayanlar antisemit değildir. Türkiye'de gerek Osmanlı İmparatorluğu gerekse Türkiye Cumhuriyeti döneminde Yahudilere yönelik hoşgörülü bir tutum benimsenmiştir. Türklerin Türk olmayanlara yönelik geleneksel hoşgörü politikası, Osmanlı İmparatorluğu döneminde yüksek bir çeşitlilik gösterirken Türkiye Cumhuriyeti döneminde de farklı şekillerde devam etmiştir. Bundan dolayı Türkiye'de Yahudilere yönelik Avrupa'dakine benzer bir yaklaşım sergilenmemiş ve antisemitizm Türkiye'de ortaya çıkmamıştır. Cumhuriyet döneminde Yahudilerle ilgili yaşanan Trakya olayları⁵⁸ gibi birtakım münferit olaylar, antisemitizmin değil devrin siyasi şartlarından kaynaklanan sınırlı bir Yahudi karşıtlığının sonucudur.⁵⁹ Ancak durum böyleyken antisemit bir propaganda metni olan Siyon Liderlerinin Protokolleri Türkiye'deki entelektüel çevrelerde neden ilgi görmüştür?

Türkiye'de Protokollerin yayımlanmasının iki sebepten kaynaklandığı ileri sürülebilir. Bu sebeplerden birincisi: 1930'lardan 2000'lere uzanan süreçte dünyada meydana gelen siyasi olayların Türkiye'ye yansımalarıdır. 1930'lardan İkinci Dünya Savaşı'nın sonuna kadar Nazilerin Avrupa'da tansiyonu yükseltmesi, Yahudilere yönelik baskıyı arttırması ve Türkiye'yi propaganda hedefi olarak belirlemesi, Türkiye'de birtakım sınırlı etkiler ortaya çıkarmıştır. Her ne kadar devlet bu konuda gerekli tedbirleri almış olsa da Cevat Rifat Atilhan gibi bazı entelektüeller bu etki nedeniyle Yahudilere yönelik eleştirel bir tavır takınmış, Protokolleri ve Der Stürmer gazetesine ait görselleri yayımlamıştır. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra Türkiye ve dünya

⁵⁶ Bali, "Siyon Önderlerinin Protokolleri-Düzmece Bir Kitap Örneği", 51-52.

⁵⁷ Bali, "The Protocols of the Elders of Zion in Turkey", 224-225.

⁵⁸ Trakya olayları, 1934'ün haziran ve temmuz aylarında, Çanakkale, Edirne, Tekirdağ ve Kırklareli'nde Yahudilere yönelik gerçekleştirilen şiddet olaylarıdır. Olaylar sırasında herhangi bir Yahudi hayatını kaybetmezken çok sayıda Yahudi maddi zarara uğramıştır. Olaylar, güvenlik güçlerinin müdahalesiyle kısa sürede yatıştırılmıştır. Olayların ardından bölgedeki Yahudilerin önemli bir kısmı İstanbul'a göçerken maddi zarara uğrayanların zararlarının bir kısmı da devlet tarafından telafi edilmiştir. Bk. Avner Levi, *Türkiye Cumhuriyeti'nde Yahudiler* (İletişim Yayınları, 1996), 115-126.

⁵⁹ Kaya, *Cumhuriyet Dönemi Türk Entelektüel Çevresinde Yahudi İmaji*, 69-191.

gündemini Arap-İsrail savaşları meşgul etmiştir. Bu süreçte Türkiye'den pek çok Yahudi'nin İsrail'e destek olmak amacıyla Filistin'e gitmesi ve Arapların İsrail'e yenilmesi, Türkiye'de Yahudilere yönelik öfkeyi ve savunmacı yaklaşımları arttırmış ve bunun sonunca Yahudilere yönelik eleştirel yazılar yayımlanmıştır. 1980'den 2000'e uzanan süreçte, İsrail'in Filistinlilere yönelik saldırgan ve kural tanımaz tavırlarını devam ettirmesi, Türk kamuoyunda tepkiyle karşılanmış ve bu tepkinin sonucunda Yahudilere yönelik eleştiriler yazılar yeniden yayımlanmıştır.⁶⁰ Siyon Liderlerinin Protokolleri, bu atmosferin sonucunda devamlı olarak değil değişik aralıklarla yayımlanmıştır.

Protokollerin Türkiye'de yayımlanmasının ikinci ve daha önemli sebebi: Türk entelektüellerinin antisemitizmin anlamının ve tehlikeli bir kavram olduğunun tam olarak farkında olmamalarıdır. Antisemitizmin kapsadığı anlamların ve tehlikeli sonuçlarının farkında olmayan Türk entelektüelleri, bir hata yaparak adı antisemitizmle anılan Siyon Liderlerinin Protokolleri'ni, Yahudilere ve özellikle siyonist Yahudilerin faaliyetlerine yönelik eleştirilerinde kaynak olarak kullanmıştır. Antisemitizm, 18. ve 19. yüzyılda Avrupa'da ortaya çıkan ırkçı bir düşüncenin sonucudur. Avrupa'da filoloji, antropoloji ve biyoloji bilimlerinin gelişmesiyle ırk tanımlamaları ve tasnifleri yapılmış, bu girişimlerin sonucunda bilimsel ırkçılık ortaya çıkmıştır. Bilimsel ırkçılık ise Sâmi ve Ârî karşıtlığına dayanan antisemitizmi ortaya çıkarmıştır. Kendilerini fiziksel ve mental olarak üstün bir ırkın mensubu olarak gören Avrupalılar, aşağı ve tehlikeli olarak gördükleri Sâmi ırkın Yahudiler eliyle Avrupa'yı istila ettiğini ve ırk mücadelesi sonunda onların yenilgiye uğratılacağını düşünmüştür. Bu düşünce daha sonra Yahudilere yönelik şiddet olaylarının gerçekleşmesine neden olmuş ve Naziler bu düşünceyi hayata geçirmek için imha girişimlerinde bulunmuştur. Dolayısıyla antisemitizm, içerik ve gelişim itibarıyla Türkiye ile ilgisi olmayan ve Avrupa'nın kendi şartlarının ürünü olan bir kavramdır.⁶¹

⁶⁰ Cumhuriyet dönemi Türk-Yahudi ilişkilerinin tarihi seyri için bk. Kaya, *Cumhuriyet Dönemi Türk Entelektüel Çevresinde Yahudi İmajı*, 128-191.

⁶¹ Antisemitizm ile Anti-Judaism genellikle birbirine karıştırılmaktadır. Gerek ulusal gerekse uluslararası literatürde, bazı çalışmalarda bu kavramların birbirinin yerine kullanılması, anlam karışıklığına neden olurken bazı çalışmalarda ise aralarındaki anlam farklılığına dikkat çekilmiştir. Bilimsel açıdan bakıldığında, bu kavramlar birbirinden farklıdır. Anti-Judaism, dinî sebeplerden kaynaklanan Yahudi düşmanlığıdır. Bu düşmanlığın kaynağı Kutsal Kitap'ta (özellikle Yeni Ahit'te) yer alan Yahudilere yönelik olumsuz imajlar ve bu imajların erken dönem Hristiyan bilginler tarafından yorumlanmasıdır. Bu din temelli düşmanlık nedeniyle Yahudiler, Hristiyanlar tarafından tanrı katili olmak, ritüel cinayet işlemek ve komünyon ekmeğine saygısızlık yapmakla suçlanmıştır. Antisemitizm ise 18. ve 19. yüzyılda Avrupa'da ortaya çıkan seküler ve ırkçı bir düşüncedir. Bu düşüncenin temelinde kötü ve aşağı olarak değerlendirilen Sâmi ırka yönelik ırkçı bir düşmanlık vardır. Düşüncenin savunucuları, Yahudileri, Kutsal Kitap'taki olumsuz imajlar doğrultusunda değil doğaya dayalı ırk hiyerarşisine göre değerlendirmiştir. Anti-Judaism, Yahudilere vaftiz olmak gibi bir kurtuluş kapısı aralarken antisemitizm için vaftizin veya Hristiyanlığın bir anlamı yoktur. Dolayısıyla Yahudilerin vaftiz olmalarına da gerek yoktur. Çünkü

Cevat Rifat Atilhan, Necip Fazıl Kısakürek ve Hikmet Tanyu gibi entelektüel düzeyde ağırlığı bulunan ve dikkate değer bir okuyucu kitlesine sahip olan kişilerin, bu gerçeği gözden kaçırarak Siyon Liderlerinin Protokolleri'ni kaynak olarak kullanması, hatalı bir yaklaşım olduğu gibi konunun meraklısı olan okuyucuları da yanıltmaktadır. Bu üç entelektüel de Osmanlı İmparatorluğu'ndan cumhuriyete geçiş sürecinde yaşanan problemlerden Yahudileri sorumlu tutmakta ve Yahudilerin bu süreçteki zararlı faaliyetlerine değinmektedir. Onların böyle bir yaklaşım sergilemelerinin nedeni, Osmanlı İmparatorluğu'nun yıkılış sürecinde yaşananlara objektif bir şekilde yaklaşamamalarıdır. Osmanlı İmparatorluğu'ndan cumhuriyete geçiş sürecinde Yahudilerin, siyonist, dönme, komünist ve çift kavramları altında zararlı faaliyetlerde bulunduğunu düşünen bu entelektüeller, Osmanlı İmparatorluğu'nun yıkılışından Yahudileri sorumlu tutmuş ve Protokolleri de bu bağlamda değerlendirmiştir.⁶²

Sonuç

Siyon Liderlerinin Protokolleri, sadece yirmi dört maddeden oluşan bir propaganda metni olarak değil daha geniş bir perspektifte, 19. yüzyılda Avrupa'da meydana gelen siyasi, sosyal ve ekonomik değişimlerin Yahudiler üzerinden Rusya'ya yansması olarak değerlendirilmelidir. Bu yüzyıl, eski ile yeninin, din ile dünyeviliğin, monarşi ile demokrasinin, el emeği ile makinenin, baskıcılık ile özgürlüğün karşı karşıya geldiği bir değişim dönemidir. Bu dönemde mevcut düzenin devamından yana olanlar, değişime direniş noktası olarak antisemitizmi kullanmıştır. Yahudileri, tehlikeli bir ırkın mensubu olarak gören antisemitler, var olan kötülüklerin kaynağı olarak entegre veya asimile olmayan Yahudileri göstermiştir. Özellikle Almanya ve Fransa'da kök salan bu düşünce, kısa süre sonra Rusya'ya sirayet etmiştir. O sıralarda büyük bir Yahudi nüfusuna sahip olan Rusya, kendi içinde yaşanan siyasi, sosyal ve ekonomik sıkıntıları aşmak amacıyla antisemit bir propaganda metni olan Siyon Liderlerinin Protokolleri'ne sarılmıştır.

Protokollerin, Rusya'dan sonra ABD ve Avrupa'da rağbet görmesi, Bolşevik tehdidinden kaynaklanmıştır. Bolşeviklerin terör ve şiddet yöntemiyle gücü ele geçirmesi, ABD ve Avrupa'daki mevcut siyasi, sosyal ve ekonomik düzenden başka bir düzen vaat etmesi, bu bölgelerdeki yöneticileri ve entelektüelleri endişelendirmiştir. Bu endişe nedeniyle Protokoller gündeme getirilmiş ve tehlikenin önü alınmak istenmiştir. Protokoller, bu istek doğrultusunda, kamuoyunu meşgul edecek şekilde yaygınlaştırılmış ve alınacak karşı tedbirlerin zemini oluşturulmuştur. Protokollerin yaygınlık kazanması, algı yönetiminin etkili bir şekilde gerçekleştirilmesinden

antisemitler, Yahudilerin ırksal özelliklerinin hiçbir zaman değişmeyeceğini ve onların daima ırklarından kaynaklanan kötü özelliklerini sürdüreceğini ifade etmektedir. Konu hakkında detaylı bilgi ve anlam ayrımı için bk. Kaya, *Cumhuriyet Dönemi Türk Entelektüel Çevresinde Yahudi İmaji*, 1-33.

⁶² Atilhan, Kısakürek ve Tanyu'nun Yahudiler hakkındaki düşünceleri hakkında bk. Kaya, *Cumhuriyet Dönemi Türk Entelektüel Çevresinde Yahudi İmaji*, 205-295.

kaynaklanmıştır. İnsan psikolojisinin zaaflarını bilenler, korku üzerinden bir algı yönetimi gerçekleştirmiştir. Korku, insan psikolojisinde hâkim olduğunda, akıl devre dışı kalarak duygular öne çıkmaktadır. Duygunun hâkim olduğu insan, sorgulama ve değerlendirme yeteneğini kullanmadığından yönlendirilmeye açık hâle gelmektedir. Siyon Liderlerinin Protokolleri de bir korku atmosferi altında, halkın güven duyduğu entelektüeller, devlet adamları ve yayın organları tarafından gerçek bir metin gibi sunulmuş ve halk bu sahte metne inandırılmıştır.

Protokoller bu ülkelerden sonra hatalı bir yaklaşımın sonucunda Türkiye'ye gelmiştir. Avrupa'daki fikrîsel ve siyasal değişim ortamının dışında olan Türkiye, Protokollerin kapsamının da dışındadır. Çünkü antisemitizm, sosyalizm, siyonizm ve Bolşevizm gibi Protokollerin çekirdeğini oluşturan kavramlar, Avrupa'nın kendi iç dinamiklerinden kaynaklanan önce Rusya'ya sonra dünya ihraç edilen kavramlardır. Türkiye bu gelişmelerin dışında kaldığından Yahudilere yönelik eleştirel söylemlerde, Siyon Liderlerinin Protokolleri'ne yer verilmesi önce entelektüellerin sonra basın ve siyasetin içerisinde yer aldığı bir hatadır. Böyle bir hatanın yapılması sadece okuyucuyu yanıltmakla kalmamakta aynı zamanda Türk milletini önemli bir tehlikeyle karşı karşıya bırakmaktadır. Bu tehlike, antisemitizmin Türkiye'ye ihraç edilmesidir. Antisemitizm hem içerik hem de sonuçları itibarıyla sabıkalı bir kavramdır. İçerisinde Yahudilere yönelik ırkçılık, şiddet ve katliamlar bulunmaktadır. Uluslararası mahkemelerde antisemitizmin bu yönü teyit edilmiş, suçlular maddi ve manevi cezalara çarptırılmıştır.

Diğer taraftan varlığını, antisemitizmin güncelliğine bağlayan, siyonizmin işgalci faaliyetlerini destekleyen birtakım antisemitizm istismarcıları, antisemitizmi Avrupa'daki bağlamının dışına çıkararak diğer toplumları da antisemitizm ile suçlamakta, onlara siyasi ve ekonomik baskı uygulamaktadır. Durum böyle olduğundan antisemit bir metnin Türkiye'de, Yahudilere yönelik eleştirilerde referans olarak gösterilmesi, Türkiye'nin haksız bir şekilde antisemitizmle yan yana getirilmesine neden olmaktadır. Bu yan yana getiriliş, ulusal ve uluslararası literatürde giderek yaygınlık kazanmaktadır. Bu yanlış kanaat zaman içerisinde, ulusal ve uluslararası düzeyde yaygınlaştığında, Türkiye'yi yakın gelecekte, siyasi ve hukuki açıdan tehdit eder boyuta ulaşacaktır. Bu nedenle, antisemitizmle hiçbir ilgisi olmayan Türkiye'nin böyle haksız bir ithamın sonuçlarına katlanmaması için özellikle entelektüel düzeyde antisemit yayınların referans olarak kullanılmaktan kaçınılması gerekmektedir. Çünkü entelektüellerin yaptıkları bilgi hatası, basın ve siyaseti de beslemekte ve bu şekilde hata yaygınlaşmaktadır.

Sonuç olarak Türklerin, Yahudilere yönelik eleştirilerinde Siyon Liderlerinin Protokolleri gibi antisemit metinlere ihtiyacı var mıdır? Sorusunu sordüğümüzde, hayır yanıtını verebiliriz. Protokollerin, Türk-Yahudi ilişkilerine herhangi bir pozitif katkısı olmadığı gibi Yahudilere yönelik yüzlerce senelik Türk hoşgörüsünü de gölgelemektedir. Protokoller, bu bağlamda sadece

bir 6rnektir. Bundan sonraki s6re7te d6nyanın değişen şartlarına g6re yeni metinler 6retilebilir. Bu durumda T6rklerin yapması gereken, bu metinlerden uzak durmak, T6rk-Yahudi ilişkilerini, kendine 6zg6 şartları i7inde değerlendirmektir.

Kaynakça

- Acar, Kezban. *Orta Çağ'dan Sovyet Devrimi'ne Rusya*. İstanbul: İletişim Yayınları, 2014.
- American Jewish Committee. *The "Protocols," Bolshevism and the Jews: An Address to Their Fellow-Citizens*. New York: American Jewish Committee, 1921.
- Ascher, Abraham. *Kısa Rusya Tarihi*. çev. Alogan. İstanbul: Say Yayınları, 2020.
- Atilhan, Cevat Rifat. "Beni İsrail Hükemasının Protokollerine Ait İfşaat". *Millî İnkılâp* 2 (1934), 12-13.
- Atilhan, Cevat Rifat. "Siyonizm Protokolleri". *Sebilürreşad* 1/7 (1948), 105-106.
- Bali, Rıfat N. "Siyon Önderlerinin Protokolleri-Düzmece Bir Kitap Örneği". *Toplumsal Tarih* 21 (1995), 48-53.
- Bali, Rıfat N. "The Protocols of the Elders of Zion in Turkey". *The Global Impact of The Protocols of the Elders of Zion A Century- Old Myth*. ed. Esther Webman. 220-228. New York: Routledge, 2011.
- Ben-Itto, Hadassa. *The Lie That Wouldn't Die: The Protocols of the Zion*. London: Vallentine Mitchell, 2005.
- Bieberstein, Rogalla von. "The Story of the Jewish-Masonic Conspiracy, 1776-1945". *Patterns of Prejudice* 11/6 (1977), 1-21.
- Bronner, Stephen Eric. *A Rumor About the Jews: Reflections on Antisemitism and the Protocols of the Learned Elders of Zion*. New York: St. Martin's Press, 2000.
- Bytwerk, Randall L. "Believing in 'Inner Truth': The Protocols of the Elders of Zion in Nazi Propaganda, 1933-1945" 29 (2015), 212-229.
- Cohn, Norman. *Warrant for Genocide: The Myth of the Jewish World Conspiracy and the Protocols of the Elders of Zion*. London: Serif, 2005.
- Dualı, Şir Muhammed. *Çarlık Rusyasında Yahudiler (Sosyo-Politik, Tarihi ve İnanç Boyutlarıyla)*. Ankara: Divan Kitap, 2016.
- Dubnow, S. M. *History of the Jews in Russia and Poland: From the Accession of Nicholas II Until the Present Day*. USA: Varda Books, 2001.
- Durant, Will - Lambelin, Roger. *Yahudi Tarihi ve Siyonist Liderlerin Protokolleri*. çev. Sami Sabit Karaman. İstanbul: İnkılâb Yayınları, 1992.
- Engelstein, Laura. *The Resistible Rise of Antisemitism: Exemplary Cases from Russia, Ukraine, and Poland*. Massachusetts: Brandeis University Press, 2020.
- Ford, Henry. *Yahudi Enternasyonalı*. çev. Mert Akcanbaş. İstanbul: Destek Yayınevi, 2013.
- Friedländer, Saul. *Nazi Almanyası ve Yahudiler: İmha Yılları (1939-1945)*. çev. Ali Selman. İletişim Yayınları, 2016.

- Groh, Dieter. "The Temptation of Conspiracy Theory, or: Why Do Bad Things Happen to Good People? Part II: Case Studies". *Changing Conceptions of Conspiracy*. ed. Carl R. Graumann - Serge Moscovici. 15-37. New York: Springer-Verlag, 1987.
- Hagemeister, Michael. *The Perennial Conspiracy Theory Reflections on the History of The Protocols of the Elders of Zion*. New York: Routledge, 2022.
- Hanebrink, Paul. *A Specter Haunting Europe: The Myth of Judeo-Bolshevism*. The United States of America: The Belknap Press of Harvard University Press, 2018.
- Hitler, Adolf. *Kavgam*. İstanbul: Anonim Yayıncılık, 2021.
- Karesh, Sara E. - Hurvitz, Mitchell M. *Encyclopedia of Judaism*. New York: Infobase Publishing, 2006.
- Kaya, Murat. *Cumhuriyet Dönemi Türk Entelektüel Çevresinde Yahudi İmajı*. Kayseri: Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2024.
- Kısakürek, Necip Fazıl. "Yahudilik ve Masonluk Sırrı: 1". *Büyük Doğu* 49 (1946), 16.
- Levi, Avner. *Türkiye Cumhuriyeti'nde Yahudiler*. İletişim Yayınları, 1996.
- Löwe, Heinz-Dietrich. "Anti-Semitism at the Close of the Czarist Era". *Hostages of Modernization: Studies on Modern Antisemitism 1870-1933/39 Austria - Hungary - Poland - Russia*. ed. Herbert A. Strauss - Werner Bergmann. 2/1188-1207. Berlin: Walter de Gruyter, 1993.
- Mezkit, Mesut. "Siyonizmin Siyon Protokolleri' ile 'Dünya Hakimiyeti' Düşüncesi". *Yeni Fikir Dergisi* 6/13 (21 Aralık 2014), 69-92.
- Pinkus, Benjamin. *The Jews of the Soviet Union: The History of a National Minority*. New York: Cambridge University Press, 1998.
- Pipes, Richard. *Komünizm'in Kısa Tarihi*. çev. Orhan Düz. İstanbul: Gelenek Yayıncılık, 2005.
- Poliakov, Leon. "The Topic of the Jewish Conspiracy in Russia (1905-1920), and the International Consequences". *Changing Conceptions of Conspiracy*. ed. Carl R. Graumann - Serge Moscovici. 105-113. New York: Springer-Verlag, 1987.
- Redles, David. "The Turning Point: The Protocols of the Elders of Zion and the Eschatological War between Aryans and Jews". *The Paranoid Apocalypse: A Hundred-Year Retrospective on The Protocols of the Elders of Zion*. ed. Richard Landes - Steven T. Katz. 112-130. New York: New York University Press, 2012.
- Reinalter, Helmut. *Masonluk*. çev. Kâzım Özdoğan. İstanbul: Kırmızı Kedi Yayınevi, 2017.
- Schubert, Kurt. *Yahudi Tarihi*. çev. E. Derya Yamaner. İstanbul: Runik Kitap, 2021.
- Tanyu, Hikmet. *Tarih Boyunca Yahudiler ve Türkler*. İstanbul: Elips Kitap, 2005.
- Valentin, Hugo. *Antisemitism: Historically and Critically Examined*. çev. A. G. Chater. London: Victor Gollancz Ltd, 1936.

Webman, Esther. "Introduction – Hate and Absurdity: The Impact of The Protocols of the Elders of Zion". *The Global Impact of The Protocols of the Elders of Zion A Century- Old Myth*. ed. Esther Webman. 1-23. New York: Routledge, 2011.